

Een videoboodschap van je overleden oma

Foto: Hilde Harshagen

Praten met de doden. Dat is toch iets voor obscure seances met omgekeerde glaasjes in een verduisterde kamer? Nou, nee hoor. Filmmaker Roshan Nejal maakte een documentaire waarin met hulp van software, video en acteurs mensen in gesprek gaan met een overleden dierbare. En met verrassende uitkomsten. "Ik zou het graag in mijn praktijk gebruiken", zegt de rouwtherapeut die nauw bij deze productie betrokken was.

Deepfake Therapy is de titel van de film waarmee Nejal dit jaar afstudeerde aan de Filmacademie. De dood van zijn oma en zijn fascinatie voor deepfake-technologie komen hierin samen. Voor niet-ingewijden: 'deepfake' is een geavanceerde vorm van videomanipulatie. Met slimme software en krachtige computers kun je bijvoorbeeld Donald Trump in een video laten zeggen dat hij voortaan 20 procent extra belasting gaat betalen en dat China vanaf vandaag de allergrootste vriend van Amerika is...

Nep, maar toch

Dat is een bedenkelijke kant van deepfake. Maar je kunt de techniek ook anders inzetten, bedacht Nejal. Zes jaar geleden overleed totaal onverwachts zijn oma. En hij zou dolgraag nog een keer met haar willen praten. Dus begon hij een gewaagd experiment met 3DUiversum, een bedrijf dat software voor deepfake ontwikkelt. En hij riep de hulp in van een stemactrice die in de rol van zijn oma stapte. Zo kon hij, gezeten voor een laptop, vragen aan zijn grootmoeder stellen. En vanaf het scherm beantwoordde zij die. Weliswaar met de stem van de actrice die een kamertje verderop zat, maar toch. Nejal:

Foto: Kay Fahner

Roshan Nejal: "Ik zie de dood als een lofzang op het leven. Zoals de nacht niet zonder dag kan, en zwart niet zonder wit."

"Je weet dat het nep is, maar op een zeker moment zat ik te huilen achter het scherm."

'Tegen een foto praten'

Gesterkt door die ervaring besloot de filmmaker dit experiment verder uit te werken voor zijn afstudeerfilm. Met de focus op rouwverwerking. In hoeverre kan zo'n deepfake-gesprek daarbij een rol spelen? Op zoek naar nabestaanden die mee wilden doen, belde hij met zo ongeveer alle hospices in Nederland en kwam hij ook in contact met rouwtherapeut Leoniek van der Maarel. Die was meteen geïnteresseerd: "Het is een nieuwe mogelijkheid een gesprek te hebben met een overleden dierbare. Een manier van verwerking. Zoals nabestaanden ook in hun

hoofd tegen een overleden persoon praten. Of tegen een foto."

Uiteindelijk werden er vier kandidaten voor de film geselecteerd. Onder andere een echtpaar dat drie jaar geleden door suïcide hun 15-jarige dochter verloor. Vader was meteen 'in' voor het project, moeder was uiterst sceptisch. Om haar echtgenoot te steunen deed ze toch mee, en in de film is te zien hoe zij zich laat meeslepen, geëmotioneerd raakt en volledig in het gesprek opgaat.

Nejal: "Onze hersenen maken de losse eindjes compleet. De stem van de acteur klopt niet met die van de overledene, en het beeld is soms wat schokkerig. Maar toch ervaart de kijker het als echt."

Dat is precies zoals de weduwe van Bob van Oosten het samenvat in de evaluatie: "Het is een soort 'Mindfuck'. Je hóórt dat het zijn stem niet is (...) en toch heb ik effe met hem gesproken. 'Je wordt opa!' liet ik hem ook nog weten. Gek hè, wat het met je doet!"

Kostenplaatje

Is deepfake therapie een kansrijke innovatie op het vlak van rouwverwerking? Van der Maarel denkt dat het veel kan brengen en zou er graag mee aan de slag gaan. "Maar als je achter de schermen ziet wie er allemaal bij betrokken zijn, dan hangt er een enorm kostenplaatje aan."

Nejal heeft nog geen idee hoe het door hem bedachte concept verder opgepakt gaat worden. Feit is wel dat één dag na uitzending van zijn film op televisie (KRO-NCRV) er al geïnteresseerde bedrijven bij hem aan de lijn hingen. Dat wordt passen en meten in zijn agenda, want de filmmaker is alweer bezig met een volgend pril idee: een film over de kindereuthanasiewet. Wat deze opgewekte en goedlachse jongeman zo aantrekt in het thema van de dood? "Dood en rouw zijn iets universeels. Dat is niet leeftijdgebonden. We kennen allemaal het gevoel van intens gemis en verdriet." ●

KRO-NCRV zond de film *Deepfake Therapy* uit op zaterdag 24 oktober. Om één uur in de nacht keken er 62.000 mensen. De omroep gaat de film op een meer courant tijdstip herhalen. Hij is ook te bekijken via NPO Start.